

Van 'Greetje uit de Polder' naar tumba en tambu.

Een jaar of tien zal ik geweest zijn, wanneer mijn vader mij een stapeltje grammofoonplaten geeft. Wat ik er mee zou doe kan hem niet zo veel schelen, het is een beetje bedoeld als speelgoed. In plaats van ermee te gaan zeilen raak ik geïntrigeerd. Zou het mogelijk zijn er geluid te halen? Een pick-up heb ik niet, wel een boekje 'Kleine natuurkundige proeven voor jongens'. Daarin staan vele experimenten. Eén hoofdstukje bevat de beschrijving voor een primitieve groeftaster. Door een soort patatzak te vouwen met een stopnaald aan het dunne einde zou je geluid uit de plaat kunnen halen. De plaat moet dan wel draaien. Dit probleem wordt opgelost met de motor van mijn meccanodoos. Het gat van de plaat moet wel worden uitgevijld en het vaste toerental is met 150 omwentelingen per minuut zelfs voor deze 78 toerenplaat wat aan de hoge kant. Het klinkt erbarmelijk, Gene Kelly als castraat. Positief gevolg: pa biedt mij met het oog op mijn verdere culturele vorming zijn oude Triotrack platenspeler aan. Aangesloten op de aan oma ontfutselde radio klinkt dit veel beter. Inmiddels is op opa's zolder een doos 78 toerenplaten aangetroffen en bestook ik mijn omgeving met verzoekjes om oude platen. Dit levert een bonte verscheidenheid op en zo kan het regelmatig gebeuren dat mijn huisgenoten worden onderhouden met Greetje uit de Polder gevolgd door een incomplete (ze zijn immers breekbaar) Kreutzer Sonate. De zoete klanken van Lili Kraus ten spijt richt mijn belangstelling zich meer en meer op de ritmische muziek. Er ontstaat een omvangrijke collectie.

Bij de collectie platen van opa's zolder zit ook een amateuropname op een gelatine lakplaat uit 1933. Hierop verhaalt mijn opa van de tocht van zijn woning aan de hoofdstedelijke Geuzenkade naar Betondorp in een 'ietwat rammelende autobus'. Aldaar wordt AVRO's radio-professor Jan Gertsen bezocht die zich heeft gestort op de nieuwe 'sport' voor technenuten, het zelf opnemen van grammofoonplaten. Ik vind het fascinerend ... je zelfgemaakte platen! Ik tracht een platensnijder te fabrieken maar er komt niets van terecht. Oude platen en opnametechniek hebben me nu wel definitief te pakken. Ik ben er van overtuigd dat mijn leven niet compleet zal zijn zonder opwindgrammofoon. Een schoolvriendje vindt er één bij de vuilnisbak. Helaas, de vuilniswagen komt net aangereden en de mannen ontnemen hem het apparaat. Na enige straten zeurend en jengelend achter de wagen aan te hebben gelopen wordt hem de historische machine vanaf de wagen toegeworpen. De koffer splijt open op de stoep. Enige dagen later knaagt zijn hamster zich een weg door de bodem nadat mijn vriendje hem even benut om de kooi af te sluiten. De lol is er voor hem vanaf. Voor fl. 1,50 kan ik het ding overnemen. Met hulp van vader en moeder wordt het apparaat liefdevol gerestaureerd en weer tot leven gewekt.

Enige jaren later tref ik in een uitdragerij in Amersfoort een platensnijder aan. De nostalgie rage heeft de prijzen van technische oudheden opgestuwd. Maar liefst fl. 250, - moet de machine kosten. Ik praat er fl. 25, - af en steek mij bij mijn ouders in een onoverzichtelijk hoge schuld. Dat wordt een jaar hout hakken en auto's wassen. Maar de plaat die opa met Jan Gertsen maakte ben ik nog niet vergeten. Dat wil ik ook.

1979. Treurend over een verloren liefde begeef ik mij in neerslachtige toestand op werkweek. Tijdens die dagen ontmoet ik Johanna. De zon gaat weer schijnen. Haar Hollandse naam ten spijt is ze een geboren Curaçaose. Ik vind haar mooi, ze lijkt me lief. Voordat ik mij in haar gunsten zal mogen verheugen moet er werk worden verzet. Het bekende proces volgt ... babbeltjes in de pauze, dansen op een schoolavond, thuis uitnodigen en - zeker niet het onbelangrijkste - ik scheer mijn idiote rode zeemansbaard af. Tevens besef ik dat het verstandig is me in haar cultuur te verdiepen. Ik speur in vaders platenkast naar Antilliaanse klanken en vind een 25 cm. elpeetje van het obscure label 'Caribia' (uitgave Capello, La Bonanza, Curaçao). Dat zit dus wel goed. Op de plaat speelt ene Edgar Palm walsjes en mazurka's, maar met andere syncopen en vreemde rusten. Het klinkt vrolijk, fris en melancholisch tegelijk. Het treft mij meteen; Chopin in de tropenzon. Mijn vader accepteert de annexatie van de plaat zonder morren. 'Ik heb die plaat nog eens van onze kroonprins gekocht' vertelt hij. Een verhaal apart.

Mijn moeder geeft les aan de Nieuw Baarnsche School. Daar krijgt ze ook Prins Willem Alexander onder haar hoede. Er wordt een rommelmarkt georganiseerd. De kinderen nemen spullen mee van huis

en verkopen die op het schoolplein voor één of ander goed doel. Ook Alexander is van de partij. Hij doet zeer goede zaken want veel bezoekers willen wel iets uit de persoonlijke boedel van Beatrix en Claus. Alexander, niet gespeend van handelsgeest, bemerkt dit en vult zijn handelsvoorraad stilletjes aan met objecten die hij koopt van andere kinderen. Hierdoor is het niet zeker dat mijn Edgar Palm elpee ook daadwerkelijk uit Drakensteijn komt!

Mijn inspanningen hebben succes. Johanna vleit zich al snel aan mijn borst. Ik word kind aan huis bij haar thuis. De liefde tempert geenszins mijn passie voor de platen. Ik vraag haar moeder of er op Curaçao geen 78 toerenplaten zijn gemaakt. 'Nee', is haar antwoord, kort en bondig. Enige weken later treft ik op een rommelmarkt een stapeltje platen aan, 78 toeren, gemaakt op Curaçao en Aruba. Triomfantelijk toon ik ze Johanna's moeder. Haar geheugen wordt door de platen aangezwengeld en ze komt met gedetailleerde verhalen over de studio's en de artiesten, en zij zingt de liedjes voor zonder nog een noot gehoord te hebben. Dit smaakt naar meer. Aan de matrijs- en catalogusnummers kan ik zien dat er veel moet zijn uitgegeven.

Uit deze mix; belangstelling voor oude platen, opnametechniek en Antilliaanse muziek ontstaat de behoefte meer over deze platen aan de weet te komen. Mijn opleiding als historicus biedt mij de vaardigheden om dit gestructureerd aan te pakken. In de jaren die volgen tracht ik zo veel mogelijk platen van Antilliaanse origine te vinden. De zaak raakt in een stroomversnelling wanneer ik in 1991 een wrakke schuur vol platen vind. Het blijkt het oude magazijn te wezen van Thomas Henriquez, de man achter het Curaçaose 'Musika' label. Bij de rellen in Willemstad van 30 mei 1969 is de winkel afgebrand. Bijna 25 jaar hebben de platen daar onbeheerd in de schuur gelegen. Het is een onderkomen van daklozen geweest totdat de kakkerlakken het overnemen. Er zijn stapels kapot gegooid of - in de smorende hitte - 'en bloc' krom gezakt, maar de zaak blijkt te redden. Duizenden platen transporteer ik in drie dagen naar mijn logeeradres en stal ze uit op de 'porch'. Tientallen keren maak ik - met een gehuurde wrakke Honda die meer olie dan benzine drinkt - de rit over de spectaculaire brug over de St. Annabaai. Elke keer kreunt de auto onder de zware last en komt ternauwernood de helling op. De enorme collectie kan ik onder brengen bij het Centraal Historisch Archief op Curaçao en de Openbare Bibliotheek. Zelf neem ik van elk nummer drie exemplaren mee naar huis.

Thuisgekomen begint het catalogiseren en het latente plan ontwikkelt zich ... een discografie van oude Antilliaanse platen. In de volgende jaren blijf ik speuren. Ik begin oude musici te bezoeken en te interviewen. Het gaat langzaam en juist bij dit soort onderzoek, waarbij je het moet hebben van 'oral history' is tijd je ergste vijand. Veel informanten zijn hoog bejaard! In 1996 vang ik toevallig het bericht op dat het Prins Claus Fonds is gesticht. Het doel is het herontdekken van de eigen cultuur in voormalig gekoloniseerde samenlevingen. Meteen schrijf ik een brief. Met geld van dit fonds kan ik misschien het onderzoek professioneel voorzetten! Mijn onderzoeksvorstel valt in goede aarde, ik krijg de verlangde subsidie. Het plan: digitalisering van alle 78 toerenplaten, opgenomen op de ABC-eilanden en het vervaardigen van een discografie met geschiedschrijving van de studio's.

In november 1997 ga ik van start. In samenwerking met Ruud Chrisoffer en Lars Wackie Eijsten ontwikkel en bouw ik een mobiele installatie voor het hoogwaardig kopiëren van 78 toerenplaten 'in 't veld'. In 1998 bivakkeer ik ongeveer drieëneenhalve maand op Curaçao en Aruba voor de 'finishing touch'. In 1999 verschijnt de discografie 'Discography of Music from the Netherlands Antilles and Aruba' en in 2000 is de digitalisering voltooid. Al het materiaal, opgenomen tussen 1943 en 1958, vormt een indrukwekkende reeks van 30 cd's. Deze zijn, dankzij het Prins Claus Fonds, kosteloos ter beschikking gesteld van de bibliotheken op Aruba, Bonaire, Curaçao en St. Maarten. Hierdoor is de muziek weer makkelijk toegankelijk. Ook voor Beeld en Geluid staat nu al zes jaar een reeks klaar. Helaas heeft het instituut - ondanks herhaaldelijk aanbieden van mijn kant en het benadrukken van het 'gratis' - nooit enige belangstelling getoond.

In 2002 heb ik het project officieel afgerond met een receptie op Curaçao en Aruba voor allen die mij bij het werk behulpzaam zijn geweest. Bij deze gelegenheid wordt mij gevraagd dòdòr te gaan, de volgende periode te documenteren. Op dat moment word ik nog volledig in beslag genomen door mijn

werk voor het Omroep- en Fonografisch Museum. Nadat de zeis der kennisliquidatie van het overkoepelend instituut ook hier afdoend heeft gemaaid en ik mijn bureau mag leeghalen lijkt de tijd rijp. Het Prins Claus Fonds is weer bereid mijn werk te steunen, evenals het Prins Bernhard Cultuurfonds, de Mondriaan Stichting, het ThuisKopie Fonds en het VSBfonds. Nu zit ik dan weer middenin in de Antilliaanse klanken. Dit keer breng ik de periode 1958-1970 in kaart. Een interessante periode met de instroom van Angelsaksische invloeden en hippiecultuur. In de periode daarvoor overheersen de walsen en mazurka's, de met de slaven vrijwel direct uit Afrika geïmporteerde tambu, en vooral de tumba, de 'salonfähige' versie van de tambu doorspekt met Cubaanse invloeden. De hoeveelheid materiaal die in deze periode verschijnt is veel groter dan ik heb verwacht. Het project zal met een jaar moeten worden verlengt. Ultimo 2007 zal ik het vermoedelijk afronden.

In 2003 is bij Otrabanda Records de cd 'Riba Dempel' met een bloemlezing uit een deel van het materiaal verschenen, de Curaçaose dansorkesten 1950-1954. Meer cd's staan op stapel. Informatie is te krijgen bij Otrabanda Records en Pan Records. 'Riba Dempel' is nog bij enkele platenzaken te koop, maar de voorraad is uitverkocht. Mijn boek 'Discography of Music from the Netherlands Antilles and Aruba' is uitverkocht. Voor geïnteresseerden heb ik nog een kleine voorraad à €10,- per stuk.

© Tim de Wolf, 2006